

SOLIQ SIYOSATI VA TADBIRKORLIKKA TA'SIRI

Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi

Alfraganus Universiteti Iqtisodiyot yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Kurbanov Jasurbek

Ilmiy rahbar: Alfraganus Universiteti

Iqtisodiyot dekani: dots.v.b. PhD

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17233466>

Annotatsiya. Ushbu maqolada soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ko'rsatadigan ta'siri keng qamrovda tahlil qilingan. Mavzuni yoritishda O'zbekiston Respublikasi soliq tizimidagi islohotlar, xalqaro tajriba va iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida soliq stavkalari, imtiyozlar hamda soliq ma'murchiligidagi o'zgarishlarning tadbirkorlikka ijobiy va salbiy ta'siri izohlangan. Hamda xulosalar sifatida, soliq siyosatini yanada takomillashtirish, biznes subyektlari uchun qulay muhit yaratish va investitsion jozibadorlikni oshirishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar. Soliq siyosati, tadbirkorlik, soliq yuklamasi, soliq imtiyozlari, kichik biznes, o'rta biznes, investitsion muhit, soliq ma'murchiligi, iqtisodiy o'sish, soliq islohotlari.

TAX POLICY AND IMPACT ON ENTREPRENEURSHIP

Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi

Alfraganus University, Department of Economics

2nd year student

Kurbanov Jasurbek

Scientific supervisor: Alfraganus University

Dean of Economics: Assoc. Prof. PhD

Annotation. This article provides a comprehensive analysis of the impact of tax policy on entrepreneurial activity. In covering the topic, the positive and negative impact of tax rates, benefits, and changes in tax administration on entrepreneurship is explained based on reforms in the tax system of the Republic of Uzbekistan, international experience, and economic indicators. Also, as conclusions, scientific and practical recommendations are given on further improving tax policy, creating a favorable environment for business entities, and increasing investment attractiveness.

Keywords. Tax policy, entrepreneurship, tax burden, tax incentives, small business, medium-sized business, investment climate, tax administration, economic growth, tax reforms.

Soliq siyosati davlatning iqtisodiy taraqqiyot strategiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U orqali davlat soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliqqa tortish sharoitlari va soliq ma'muriyati orqali tadbirkorlik muhitini shakllantiradi. Agar soliq siyosati qulay bo'lsa, tadbirkorlik rivojlanadi, investitsiyalar jalb qilinadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi; aks holda soliqqa tortish yukining ortishi, murakkab ma'muriy protseduralar va xuquqiy noaniqliklar tadbirkorlarni chekinishga majbur qiladi.

O'zbekiston sharoitida so'nggi bir necha yilda soliq siyosati bo'yicha sezilarli islohotlar amalga oshirildi: soliq stavkalari o'zgartirildi, soliq imtiyozlari kengaytirildi, soliq ma'muriyati soddalashtirildi. Ushbu maqolada soliq siyosatining tadbirkorlikka ta'siri nazariy asosda yoritiladi, so'ngra O'zbekiston misollarida faktlar bilan tahlil qilinadi, va yakunda ijobiy va salbiy tomonlari hamda tavsiyalar beriladi.

Keling endi Soliq siyosatining nazariy tamoyillari haqida so'z yuritsak.

1. Soliq stavkasi — korporativ daromad solig'i, daromad solig'i (PIT), qo'shilgan qiymat solig'i (QQS / VAT), aylanmadan olinadigan soliq, boshqa soliqlar. Yuqori soliq stavkalari foyda va investitsiya rentabelligini kamaytiradi.
2. Soliq imtiyozlari va preferensiyalar — kichik biznesga, eksportga, innovatsiyalarga yoki ma'lum hududlarga beriladigan soliq yengilliklari tadbirkorlik uchun rag'bat bo'ladi.
3. Soliq ma'muriyati va soliqqa tortish tartibi — hisobot topshirish, nazorat, audit va soliqqa oid protseduralarning soddaligi, shaffofligi va samaradorligi tadbirkorlar uchun muhim.
4. Barqarorlik va prognozlanish — soliqqa oid qonunchilik, stavkalar va qoidalar o'zgaruvchan bo'lsa, tadbirkorlar uzoq muddatli rejalarini qurishda ehtiyotkor bo'ladi.

Aytish joizki, O'zbekistonda ham bir qancha soliq siyosatida islohotlar amalga oshirilmoqda.

Quyida O'zbekistonda tadbirkorlik va soliq siyosati o'rtasidagi aloqalarga oid aniq faktlar:

1. Korporativ daromad solig'i (CIT) O'zbekistonda odatda 15% darajasida. Shu bilan birga, ma'lum shartlar asosida yuridik shaxslar uchun bu darajani kamaytirishga imtiyozlar mavjud. [1]
2. Soliq imtiyozlari: Masalan, 2025–2028 yillarda matbaa, charm-poyabzal va teri mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi korxonalar uchun korporativ daromad solig'i va shaxsiy daromad solig'i 1% darajaga tushiriladi. [2]
3. Muayyan hududlarda maxsus soliq rejimi: Farg'ona viloyatidagi Sokh tuman, Rishtandagi Chungar mahallasi kabi joylarda Korporativ daromad solig'i, shaxsiy daromad solig'i, aylana solig'i va boshqa soliqlar 1% darajada qo'llanmoqda. [1]
4. Kichik korxonalar va mikrofirmalarga soliq tekshiruvlari: Yangi tashkil qilingan kichik korxonalar va mikrofirmalar uchun rejali soliq tekshiruvlaridan ozod qilish muddati ikki yildan uch yilga uzaytirildi. [3]
5. Soliq yukini kamaytirish: Masalan, "Doing Business" hisobotida O'zbekiston soliq to'lash xarajatlarini kamaytirish yo'li bilan soliq yukini yengillashtirgan davlatlar qatorida ko'rsatilgan. [4]
6. Soliq majburiyatlarini soddalashtirish: Yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliq hisobot topshirish muddatlari va soliqqa tortish tartibi soddalashtirilgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi 2017 yil 07-fevral PF-4947-sonli2 va "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi 2022 yil 28-yanvar PF-60-sonli3 Farmonilari asosida belgilangan soliq yukini kamaytirish va soliq solish tizimini soddalashtirish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish vazifalarini amalga oshirish maqsadida, shuningdek, keng jamoatchilik muhokamasi natijalari hamda xalqaro valyuta jamg'armasi, Jahon banki va xalqaro ekspertlarning tavsiyalaridan kelib chiqib quyidagilar O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish asosiy yo'nalishlari etib belgilandi;

✓ iqtisodiyotga soliq yukining darajasini kamaytirish, shuningdek, soliq solishning soddalashtirilgan va umumbelgilangan tizimi bo'yicha soliqlarni to'laydigan xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'rtasidagi soliq yuki darajasidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish;

✓ soliqlarni unifikatsiya qilish orqali ularning sonini optimallashtirish, shuningdek, o'xshash soliq solish bazasiga ega bo'lgan soliqlarni birlashtirish, soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish, operatsion xarajatlarni minimallashtirish;

✓ makroiqtisodiy vaziyatning barqarorligini, O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti va uning daromadlarini shakllantirishning mustahkamligini ta'minlash;

✓ soliq qonunchiligini soddalashtirish, soliq munosabatlari sohasida normativ-huquqiy hujjatlardagi qarama-qarshiliklar va ziddiyatlarni bartaraf etish, insofli soliq to'lovchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoyasini kuchaytirish;

✓ soliq solish masalalarini tartibga soladigan havoalaki normalar va qonun osti hujjatlarini maksimal darajada cheklagan holda, soliq qonunchiligining barqarorligini hamda O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksi normalarining to'g'ridan-to'g'ri amal qilishini ta'minlash, shu jumladan Kodeksda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar stavkalarining miqdorlarini belgilash;

✓ xorijiy investorlar va investitsiyalar uchun qulay rejimni saqlab qolish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ishonchli huquqiy himoyalash;

✓ soliq nazoratining shakl va mexanizmlarini, shu jumladan soliq solish ob'ektlari hamda soliq to'lovchilarni yanada to'liq qamrab olish va hisobini ta'minlaydigan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hisobiga takomillashtirish, transfer narxlarini shakllantirish bilan bog'liq operatsiyalarga soliq solish tartibini joriy etish, kabi soliq siyosatining eng muhim asosiy yo'nalishlari belgilab olindi. [5]

Soliq siyosatining salbiy tomonlari va muammolar ham ko'zga tashlanadi.

1. Soliq yukining ortishi

Agar soliq stavkalari yuqori bo'lsa, foyda kamayadi va tadbirkorlar uncha faol bo'lmaslikka harakat qiladi. Masalan, QQS yoki daromad solig'i stavkalari yuqori bo'lgan paytlarda kichik biznesning rasmiylashtirilmasligi yoki yashirin iqtisodga o'tib ketishi kuzatiladi.

2. Murakkab maqbullashuv va ma'muriy mayda-chuyda to'sqinliklar

Hisobot topshirishning murakkabligi, nazorat va auditlarning ko'pligi, soliqqa oid talablarda tez-tez o'zgarishlar tadbirkorlarni charchatadi.

3. Imtiyozlarning noaniqligi va adolatsizlik his-tuyg'ulari

Ayrim sohalar yoki hududlarga soliq imtiyozlari berilishi, boshqalarga berilmasligi, korrupsiya yoki noto'g'ri foydalanish ehtimolini oshiradi.

4. Byudjet daromadlarining pasayishi

Soliq imtiyozlari va stavkalarni pasaytirish davlat byudjetiga tushadigan daromadlarni kamaytirishi mumkin, bu esa ijtimoiy xizmatlar va infrastruktura loyihalariga ta'sir qiladi.

Tahliliy xulosalar (O'zbekiston konteksti). O'zbekistonning soliq siyosati so'nggi yillarda aniq yo'nalishlarga ega:

- Soliq stavkalarini pasaytirish va imtiyozlarni kengaytirish orqali tadbirkorlik subyektlarini rag'batlantirish.
- Soliq ma'muriyatini soddalashtirish va soliqqa oid protseduralarni optimallashtirish.
- Maxsus soliq rejimlari va hududiy imtiyozlar (masalan, maxsus soliq zonalaridagi hududlar) orqali investitsiyalarni jalb qilish.

Biroq, muammolar ham mavjud: soliqqa oid qonunchilikdagi tez-tez o'zgarishlar, soliq xabar berish va nazorat protseduralarining murakkabligi, ba'zan imtiyozlardan foydalanishda

adolatsizlik. Shuningdek, soliq daromadlarining byudjetga ta'sirini hisobga olgan holda, davlat institutlarining samarali moliyalashtirilishini ta'minlash muhim.

Tadqiqotimiz davomida biz quydagi takliflarni keltirishimiz mumkin.

1. Soliq stavkalarini optimal darajada saqlash. Kichik va o'rta biznesga soliq stavkalarini yanada pasaytirish, kvotali eng kam daromadli subyektlarga yengilliklar berish.
2. Imtiyozlarni aniqlik bilan va shaffof tarzda berish. Imtiyoz sohasidagi talablar (masalan, eksport qismi, xodimlar soni) ochiq va manfaatdor bo'lishi lozim.
3. Soliq ma'muriyatini soddalashtirish va raqamlashtirish. Soliq hisobotlarini elektronlashtirish, nazorat va audit tizimlarini raqamli vositalar orqali soddalashtirish.
4. Soliq siyosati barqarorligini ta'minlash. Qonunchilikdagi o'zgarishlar oldindan e'lon qilinishi, qachon va qanday sharoitda o'zgartirilishi aniq belgilanishi.
5. Byudjet daromadlari va soliq tushumlarini diversifikatsiya qilish. Soliqdan tashqari davlat daromadlarini ham oshirish yo'llarini izlab, soliqqa bo'ysunuvchanlik tavakkalchiligini kamaytirish.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz joizki, soliq siyosati tadbirkorlik uchun muhim omil bo'lib, u orqali davlat iqtisodiy faollikni rag'batlantirishi yoki cheklashi mumkin. O'zbekiston tajribasi shundan dalolat beradi: soliq stavkalari, imtiyozlar va ma'muriy jihatdan soddalashtirish tadbirkorlik uchun qulayliklar yaratmoqda, ammo muammolar va tavakkalchiliklar hamon mavjud. Agar soliq siyosati barqaror, prognoz qilinarli bo'lsa va barcha manfaatdor tomonlarni hisobga olgan holda shakllantirilsa, u iqtisodiy rivojlanish uchun katta turtki bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. taxsummaries.pwc.com.
2. Invest Uzbekistan.
3. https://lex.uz/acts/-1856013?utm_source=chatgpt.com.
4. https://archive.doingbusiness.org/ru/reforms/overview/economy/uzbekistan?utm_source=chatgpt.com.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-zbekistonda-soliq-siyosatini-takomillashtirishning-ustivor-yo-nalishlari>.
6. Azimova F.P. "Soliq va soliqqa tortish" – Toshkent, 2022. PDF manba
7. "Davlat soliq tizimining iqtisodiy o'sishga strategik ta'siri" – PDF manba
8. "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish" – Pedagog.uz maqola